

נוסח לא מתוקן

פרוטוקול מס' 226

מישיבת ועדת הכספים

יום ג', ה' בטבת התשמ"ו - 17.12.1985 - 10.00

נ כ ח ו

חברי הוועדה:

א' י' שפירא - היו"ר  
נ' ארד  
י' ארידור  
י' ארצי  
ד' דנינו  
א' ורדיגר  
י' כהן  
ע' סולודר  
י' צבן  
ח' קופמן  
ח' רמון  
מ' שטרית  
א' שלום  
ד' תיכון

מוזמנים:

שר החקלאות א' נחמקין  
צ' שפירא - משרד החקלאות  
גב' ש' שגיא - התנועה הקיבוצית  
י' דביר - חברת החשמל  
נ' טל, ג' שטוך - משרד האוצר  
ש' בריצמן, ש' קפיטקובסקי, גב' נ' שמאי,  
גב' ר' ברקאי - המוסד לביטוח לאומי

היועץ המשפטי לוועדה:  
יועצת כלכלית:  
קצרנית:

א' דמביץ  
ס' אלחנני  
א' דגני

סדר-היום:

הצעות לסדר היום  
ערבות מדינה לחברת החשמל בע"מ  
תקנות הביטוח הלאומי (סוגי מבוסחים שאינם זכאים  
לתשלום בעד ילד ראשון)  
שינויים בתקציב לשנת 1985.

(נתקם סיום 21.12.85)

הצעות לסדר היום

מ"מ היו"ר מ' שטרית:

אני פותח את הישיבה.

הסעיף הראשון יהיה הצעות לסדר היום.

ד' דנינו:

אדוני מ"מ היו"ר, חברי הוועדה, אתמול שאלתי את היושב-ראש הקבוע של הוועדה שאלה שנשארה ללא מענה. אני שמח מאד שהיו"ר נתן רשות לפתוח את הישיבה בהצעות לסדר היום גם בהיעדרו, ואני מבקש לחזור על השאלה. על שולחנה של הוועדה יש פניה להעברה תקציבית למעונות יום. אני מציע שנדון ונאשר את הצעת האוצר על מנת לאפשר למעונות היום לטפל בילדיהן של אמהות שיוצאות לעבודה.

ס" אלחנני:

בעקבות שאלתך אתמול, פניתי אל הממונה על התקציבים וביקשתי את תגובתו.

היו"ר מ' שטרית:

על סדר היום פניות של הממונה על התקציבים להעברות תקציביות למשרד החקלאות ומשרד הבריאות. אם תונח על שולחננו פניה של האוצר להעברה תקציבית למעונות יום, נכלול אותה במסגרת הדיון על העברות תקציביות.

ע' סולודר:

אישרנו בשעתו העברה של 6 מיליון דולר לתקציב ההתיישבות. את הפירוט צריך היה להביא לאישור פורמלי של הוועדה. אבל היושב-ראש באופן שרירותי, לאחר שהסכום הזה קשור לכספים ייחודיים, איננו מביא את הבקשה בפני הוועדה. זוהי שאלת חיים לישובים.

היו"ר מ' שטרית:

האם הפירוט מונח בפני הוועדה?

ע' סולודר:

כנראה שהוא מונח על שולחנו של היושב-ראש.

ס" אלחנני:

האם זהו אישור תקציבי שלא הובא לדיון?

ע' סולודר:

הדיון על כך התקיים וצריך לסיים אותו בהחלטה פורמלית של הוועדה.

היו"ר מ' שטרית:

אפשרות אחת היא שהפניה הגיעה לוועדה אבל היו"ר איננו מביא אותה לדיון ולאישור. אפשרות שניה - יתכן שהפניה כלל לא הוגשה לוועדה. בעוד כחצי שעה יבואו לכאן אנשי אגף התקציבים ונוכל לברר אחס מה גורל הפניה.

נ' ארד:

בהמשך לדבריה של חברת הכנסת עדנה סולודר אני מבקש להעיר לנוהל העבודה של הוועדה. עם כל הכבוד ליושב-ראש, לא יעלה על הדעת שהוא יעביר את הבאתן של פניות להעברות תקציביות לאישור הוועדה מטעמים שלו, לאחר שהוא לא השיג את מבוקשו. אני מבינה שהפניה שהיו"ר מעביר כוללת גם את הסכום שהוקצב למעונות יום לילדים. יש בפניה סעיפים נוספים שיש בהם כדי לחרוץ את גורלם של שירותים חיוניים, אם הם יקומו או יפלו.

בהחלט יתכן שאם הפניה תובא בפנינו נאשר את אותם סעיפים שיש עליהם הככמה ולא נדחה את העברת הכספים למימון שירותים חיוניים, בכללם שירותים קהילתיים, שירותי חינוך וכדומה. חדשים על חדשים פונים אלינו ושואלים מדוע אין מעבירים את הכספים האלה, ואילו היו"ר איננו מביא את הפניה לאישור הוועדה.

אני מבקשת שתתקבל כאן החלטה שקודם כל תונח על שולחנו הפניה של הממונה על התקציבים על כל סעיפיה. הפניה מופנית לוועדת הכספים, לא ליושב ראש. מדוע היא איננה מגיעה לכאן? אני גם מוכנה שנאשר את אותם סעיפים בפניה שאסור לעכב אותם יותר. ואחר כך נדון בסעיפים שיש עליהם עדיין ויכוח או מיקוח. יש בפניה סעיפים שאיננו רשאים לעכב אותם, וכל עיכוב הוא על אחריותנו, כי אנחנו נותנים יד לכך שהיו"ר מניח את הפניה במגירה. כאשר היו"ר יבוא לישיבה, אני מבקשת לומר לו מהי דעתנו בענין.

היו"ר מ' שטרית:

דברין יועברו ליושב ראש של הוועדה. אני תומך בכל מה שאמרת.

ד' תיכון:

לחברים בוועדה שמתלבטים ומשתאים מדוע סעיפים מסוימים אינם נכללים בסדר היום, אני יכול להציע שתי הצעות: האחת - לומר את דבריהם בנוכחותו של היושב ראש הקבוע של הוועדה; והשניה - לעיין בתקנון הכנסת שבו נאמר כי זכותו של חבר ועדה להעלות כל נושא לסדר היום, וצריך להצביע עליו או באותה ישיבה או כסעיף ראשון בישיבה שלאחריה. לכן אין לאיש זכות לעכב.

ג' ארד:

אני ביקשתי להצביע.

היו"ר מ' שטרית:

כאמור, הבקשה תועבר ליושב ראש הוועדה.

ערבות המדינה לחברת החשמל לישראל בע"מ

היו"ר מ' שטרית:

אנחנו חוזרים לדיון על הערבות לחברת החשמל. אני מבקש לשאול מנציגי החברה האם יש להם תשובה לשאלה שנשאלה אחמול.

ד' תיכון:

אני מבקש להעיר הערה נוספת בנושא. חשבתי על הענין ודומני שאיננו ממצים את הנושא עד תומו. הערבות הזו מתבססת על חוזה שנחתם בחודש אפריל 1985. מאז ועד היום חלו תהפוכות גדולות ביותר בערכו של המטבע הדרום אפריקני. ערכו של הרנד ירד בעשרות רבות של אחוזים. ההסכם שמוצג בפנינו מתבסס על מחיר דולרי. זה אומר שהרכישה אם היא תהיה צמודה לדולר תהיה בסכום גבוה בהרבה מזה שניתן להשיג אם הכספים האלה יוצמדו לרנד. אם ערכו של הרנד היה יורד ב-10%-15%, ניחא; אבל ערכו של הרנד ירד ביותר מ-50% מאז אותו מועד שבו נחתמה העסקה.

לכן אני מציע שנדבר ביתר פירוט על הנושא ונדע בדיוק על מה אנחנו מתחייבים כאשר אנחנו נותנים ערבות מדינה. כי לפי נוסח הבקשה כפי שהיא מוצגת בפנינו ברור שהעסקה צמודה ודולר ולא לרנד, בעוד שהציוד נקנה בדרום אפריקה.

היו"ר מ' שטרית:

השאלה הזו נשאלה גם אתמול וגם עליה נציגי החברה נתבקשו לתת תשובה.

י' דביר:

ניסיתי להשיב על כך גם אתמול. ההצעה המקורית שנתקבלה מהחברה היתה במטבע הדרום אפריקני, ברנדים. אנחנו ביקשנו במהלך המשא ומתן להמיר זאת לחוזה דולרי. החוזה הומר לפי בקשתנו לפי שער מסוים שהיה באותו זמן. בגלל השינויים בערך המטבע ולאחר שלא סיימנו את פרשת המימון ביקשנו לחזור לרנד, כי היום זה נוח לנו.

ד' תיכון:

תגישו לנו בקשה בנוסח מתוקן. הוועדה איננה יכולה לקבל את הדברים שלך משום שהם עומדים בסתירה לבקשה שמונחת בפני הוועדה ועליה היא מתבקשת להצביע.

י' דביר:

חברת החשמל מבקשת לשמור לעצמה את האופציה לחוזה דולרי או רנדי, ואנחנו נחליט מה יותר טוב לנו.

א' דמביץ:

האם הברירה היא בידי חברת החשמל? ( י' דביר: כן ).

ד' תיכון:

אני מבקש שתחקנו את הנוסח של הסעיף ותציגו אותו כהלכה, שיש לכם אופציה לחזור לעסקה במטבע דרום אפריקני.

היו"ר מ' שטרית:

אתה מציע שערכות המדינה תינתן לפי ערך הרכישה בפועל?

ד' תיכון:

לפי ערכה ברנדים. אם אתה מצמיד את החוזה לדולר המשמעות היא שנתת ערכות מדינה בסכום הרבה יותר גבוה ממה שזשולם בפועל. יכול להיות שמישהו בחברת החשמל יטען שהתחייבות היא בדולרים ולא ניתן לסגת ממנה. אינני רוצה לתת להם את הסמכות הזו.

היו"ר מ' שטרית:

אתה רוצה שערכות המדינה תינתן לפי שווה ערך העסקה ברנדים. האם נציג החברה מודיע שהרכישה תיעשה ברנדים?

י' דביר:

אם זה כדאי לנו - וכרגע זה כדאי לנו - נעשה את העסקה ברנדים. הסכום של 3.4 מיליון דולר מומר לרנדים לפי השער המסחרי, שהוא השער הגבוה יותר של 37 סנט. זהו מימון מדרום אפריקה לטובתנו.

ד' תיכון:

אני מבקש הדברים יובהרו ויועלו על הכתב.

א' דמביץ:

האם אתה מעלה על דעתך אפשרות שבכל זאת יהיה לכם כדאי לעשות את העסקה בדולרים, ואם כן - באילו נסיבות?

י' דביר:

ההחלטה צריכה להתקבל תוך שבוע ימים. אינני צופה שחוך שבוע העסקה הזו תהיה כדאית בדולרים. כרגע היא כדאית ברנדים. וזה כנראה מה שנעשה.

היו"ר מ' שטריח:

האם הערבות שאתם מבקשים מהאוצר היא בכל מקרה ערבות על סכום של 3.4 מיליון דולר, או האם במקרה שהעסקה תהיה בסכום יותר קטן גם הערבות תקטן בהתאם? (י' דביר: הערבות היא על סכום העסקה). הערבות תינתן על גובה העסקה בפועל ברנדים.

אני מעמיד להצבעה את בקשת האוצר למתן ערבות המדינה לחברת החשמל, כמפורט בבקשה.

ה צ ב ע ה

ערבות המדינה לחברת החשמל בע"מ, כמפורט במכתב שר האוצר לוועדה מיום 25.10.84 - א ו ש ר ה.

ס' אלחנני:

הבקשה היא גם לערבות מדינה וגם לפטור ממס על הריבית המשתלמת על המילווה.

היו"ר מ' שטריח:

האישור של הוועדה חל על שני הדברים גם יחד.

חקנות הביטוח הלאומי (סוגי מבוטחים שאינם זכאים לתשלום בעד ילד ראשון)

היו"ר מ' שטריח:

מובאות לאישור הוועדה חקנות הביטוח הלאומי (סוגי מבוטחים שאינם זכאים לתשלום בעד ילד ראשון). נוסח החקנות לפנינו. נשמע דברי הסבר מנציגי המוסד לביטוח לאומי.

י' בריצמן:

בהתאם לחוק ההסדרים לשעת חירום במשק המדינה, בפרק שדן בביטוח לאומי, הופחתה למעשה קיצבת ילד ראשון למשפחות שיש להן עד 3 ילדים. אבל באותו חוק גם נקבע שקבוצות מסוימות של אוכלוסיה, שיש להן הכנסות נמוכות או שהן מקבלות קצבאות מהמוסד לביטוח לאומי, יהיו זכאיות להחזר של אותה נקודת קצבה. זה נאמר באופן כללי לגבי כלל האוכלוסיה.

בסעיף 17(ב) לחוק הביטוח הלאומי, כפי שהוא חוקן בחוק ההסדרים, נאמר, סעיפים 119 - 121 לא יחולו על סוגי מבוטחים שקבע השר בהתייעצות עם שר האוצר ובאישור ועדת הכספים של הכנסת. סעיפים 119-121 קובעים באיזה מקרים יוחזרו נקודות הקצבה לאוכלוסיה, כפי שאמרתי, לבעלי הכנסות נמוכות או למקבלי קצבאות במוסד לביטוח לאומי.

בהתייחס לאותה סמכות שהוקנתה לשר, אנחנו מבקשים לקבוע כי לגבי חברי קיבוצים וחברי מושבים שיתופיים, בגלל צורת הישוב ההכנסה שלהם כפי שנקבעה בחוק הביטוח הלאומי שלפיה משלמים דמי ביטוח, - והם משלמים דמי ביטוח לפי הערכה של הכנסה והוצאות מחיה - יוחזרו נקודות הקצבה אם הכנסתם החייבת בתשלום דמי ביטוח איננה עולה על 40% מהשכר הממוצע, בעוד שלגבי אוכלוסיה שכירה או שאר האוכלוסיה שזכאית להחזר נקודת קצבה, החקרה שקבענו להכנסה היא 80% מהשכר הממוצע.

ד' תיכון:

מדוע אתה מפלה אותם לרעה? אם לגבי שכירים התקרה להחזר נקודת הקצבה היא 80% מהשכר הממוצע, ולגבי חברי קיבוצים רק 40%, יש כאן בהחלט אפליה לרעה של חברי קיבוצים.

י' בריצמן:

אטביר זאת. המחקר שלנו מראה שלאוכלוסיה שכירה עירונית אנחנו מחזירים נקודת קצבה ל-25% מכלל האוכלוסיה הזו. זה אומר שבכלל האוכלוסיה השכירה יש כ-25% אוכלוסיה שהכנסתה עד 80% מהשכר הממוצע. לקחנו את החתך הזה של 25% מהאוכלוסיה השכירה ואמרנו: הבה נפעיל זאת לגבי חברי קיבוצים. נראה היכן נופלים אותם 25% - 27% מכלל חברי הקיבוצים, ולהם נחזיר את נקודת הקצבה. אילו היינו נוקטים את אותו כלל של 80% מהשכר הממוצע לגבי חברי הקיבוצים, התוצאה היתה ש-99% מכלל חברי הקיבוצים בארץ היו מקבלים החזר של נקודת קצבה. היות והחזר נקודת הקצבה בא להוסיף להכנסה של משפחות שרמת ההכנסה שלהן היא נמוכה יחסית, חשבנו שלא יתכן שרמת החיים בקיבוץ של כל הקיבוצים היא כזו שאפשר להשוות אותה לרמת מחיה או רמת חיים של אוכלוסיה עירונית שהכנסתה עד 80% מהשכר הממוצע.

אני מבקש לאפשר לגירה שמאי, שהיא סמנכ"ל מחקר במוסד שלנו, למסור נתונים יותר מפורטים.

ד' תיכון:

התקנה הזו אמורה לחול גם עלחברי מושבים שיתופיים?

י' בריצמן:

מושבים שיתופיים שדינם כדין קיבוצים לענין חשלום דמי ביטוח וההתייחסות אליהם היא כמו לאלה המשלמים כעצמאיים וזכויותיהם כשכירים.

גב' נ' שמאי:

אני רוצה קודם כל לומר שכל הוראת השעה הזו היא בגדר החלטת ממשלה כפויה על המוסד לביטוח לאומי. (ד' תיכון: זה חוק). חוק לפרק זמן מוגבל. מטעמים של קיצוצים בתקציב ורצון לחסוך החליטו לבטל את נקודת הקצבה עבור הילד הראשון לכל המשפחות שיש להן עד 3 ילדים בכלל האוכלוסיה במדינת ישראל. זו היתה ההחלטה. כדי להפיג במקצת את חומרת ההחלטה אמרו: נחזיר את נקודת הקצבה למשפחות מעוטות הכנסה, בדרך כלל זוגות צעירים שמוטל עליהם נטל גדול של חשלום משכנתאות והוצאות חינוך עבור הילדים צעירים. קו הגבול של ההחלטה נקבע כ-80% מהשכר הממוצע במשק.

הנקודה החשובה היא שמה שמופיע כאן זו לא רמת ההכנסות של הקיבוצים.

היו"ר מ' שטרית:

את רוצה לומר שרמת השכר בקיבוצים, כפי שמופיעה אצלכם, איננה מבטא את רמת החיים האמיתית בקיבוצים.

גב' נ' שמאי:

נכון. יתרה מזו, בוודאי שאינני יכולה להשוות זאת לסל קניות שניתן לקנותו באותה רמה של עד 80% מהשכר הממוצע במשק, למשפחה בעיר. במיוחד אם תביאו בשחבון שני מרכיבי הוצאות חשובים מאד: מרכיב הדיור של זוגות צעירים ומרכיב החינוך של זוגות צעירים.

שיטת החישוב לפיה משלמים הקיבוצים דמי ביטוח לאומי היא בגדר שעטנז. ומדוע? משום שהקיבוצים לצורך חישוב מס הכנסה הם בגדר עצמאים לכל דבר.

בביטוח הלאומי, מתוך רצון להקל ולהתחשב במערך הקיבוצי לאורך כל הדרך, יצרו שיטה שניסתה לראות את הדמיון בין חברי הקיבוצים לבין השכירים, ועל ידי כך להקנות להם זכויות לתגמולי מילואים, קצבאות ילדים וכדומה. לפי שיטה זו נעשה נסיון לחפש רמת הכנסה שתהיה דומה לרמת הכנסה של שכיר בעיר, לאחר שאין מושג של שכר בקיבוצים. וכך נוצרה שיטה שעושה חשבון של הוצאות המחיה שהן שוות ערך לרמת הכנסה של שכיר בעיר. זוהי שיטה מאד מסובכת וקשה בביטוח הלאומי, והיא נוצרה למטרה אחת בלבד - לאפשר התייחסות לחברי קיבוצים כאל שכירים במסגרת חוק הביטוח הלאומי, מה שאין כן בפקודת מט הכנסה.

אם אנחנו בוחנים את התוצאה של השיטה הזו לגבי התפלגות רמת ההכנסות או הוצאות המחיה, או הבסיסים של הקיבוצים, כפי שאנו מכנים אותם - וכפי שהסברתי, זו לא הכנסה וזה לא שכר, אלא משהו שצריך לשקף הוצאות מחיה של קיבוצים - אנחנו רואים את התמונה הבאה: עד רמה של 40% מהשכר הממוצע במשק מצויים 11 קיבוצים ותיקים ו-57 קיבוצים חדשים.

ד' תיכון:

את יכולה לומר לנו במספרים מוחלטים על איזו אוכלוסייה את מדברת?

גב' נ' שמאי:

משפחות עם 1-3 ילדים בכל הקיבוצים יש 14,270 משפחות. זוהי האוכלוסייה שבה מדובר... (ד' תיכון: זה מספר המשפחות?) זה גם מספר המשפחות עם 1-3 ילדים בקיבוצים וגם מספר הילדים הראשוניים במשפחות האלה. מדובר איפוא על פוטנציאל של הפחתת 14,270 נקודות קצבה, והוא שווה ל-3 מיליון דולר לשנה במחירי נקודת קצבה לחודש נומבר האחרון.

ע' סולודר:

מהו מספר המשפחות עם 1-3 ילדים בכלל האוכלוסייה?

גב' נ' שמאי:

יש 512 אלף משפחות כאלה מתוך 660 אלף משפחות עם ילדים.

המשקל של 14,270 נקודות קצבה לילדים ראשוניים בקיבוצים שווה 3 מיליון דולר לשנה.

התקנה שחלה על האוכלוסייה העירונית אומרת שאנחנו מחזירים נקודות קצבה רק לרבע מכלל האוכלוסייה הזו. של משפחות עם 1-3 ילדים.

היו"ר מ' שטרית:

640 אלף שקל הם היום 80% מהשכר הממוצע, ו-320 אלף שקל - 40% מהשכר הממוצע.

גב' נ' שמאי:

כל הקיבוצים החדשים ללא יוצא מן הכלל נופלים ברמה של עד 40% מהשכר הממוצע. ובנוסף לכך - 11 קיבוצים ותיקים.

התקנה המובאת לאישור הוועדה מציעה להחזיר נקודות קצבה למשפחות עם 1-3 ילדים בקיבוצים במשקל דומה לזה שמחזירים למשפחות בעיר, זאת אומרת בערך לרבע מכלל המשפחות עם 1-3 ילדים, או לכרבע מכלל הקיבוצים.

אם נבחן את ההתפלגות של רמות ההכנסה בקיבוצית נראה כי בתחום שבין 40% עד 45% מרמת השכר הממוצע במשק יש 18 קיבוצים ותיקים; בנוסף ל-11 קיבוצים ותיקים שציינתי קודם; בתחום שבין 45%-50% יש עוד 29 קיבוצים ותיקים; בתחום שבין 50%-55% יש עוד 49 קיבוצים ותיקים; ובתחום שבין 55%-60% יש עוד 54 קיבוצים ותיקים. כלומר, בכל התחומים האלה אין אף קיבוץ חדש אחד.

לכן אנחנו סבורים שעל בסיס הנתונים האלה ומשום שאיננו יכולים להשוות בצורה מדויקת את רמת החיים של משפחה עם 1-3 ילדים בקיבוץ לרמת החיים של משפחה עם 1-3 ילדים בעיר, נראה לנו שאם נחזיר את נקודות הקצבה למשפחות אלה בקיבוצים באותו אחוז כפי שאנחנו מחזירים אותן למשפחות בעיר, נענה לרוח התקנה או החוק שלא לבטל את נקודת הקצבה או להחזיר את נקודת הקצבה למשפחות מעוטות הכנסה עם 1-3 ילדים.

אם נאמץ את הקריטריון שהפעלנו כלפי השכירים גם כלפי הקיבוצים, נצטרך להחזיר את נקודות הקצבה למשפחות בכל הקיבוצים, להוציא שבעה. רק שבעה קיבוצים רמת ההכנסות שלהם בהתייחסות לחוק הביטוח הלאומי עולה על 80% מהשכר הממוצע במשק. דומני שלא יהיה זה נכון לשלול את נקודת הקצבה מ-75% של האוכלוסיה העירונית בעוד שהיא תישלל רק מ-7 קיבוצים מכלל הקיבוצים. לשונה של החלטת הממשלה ורוחה היו לבטל את נקודת הקצבה לילד ראשון במשפחות של 1-3 ילדים, להוציא משפחות מעוטות הכנסה.

היו"ר א' י' שפירא:

רשות הדיבור לנציגת התנועה הקיבוצית.

גב' ש' שגיא:

אני רוצה להודות לחבר הכנסת תיכון ששאל מייד בתחילה את השאלה היסודית: האם הוועדה הנכבדה הזו רוצה להתקין תקנות המפלגות אוכלוסיה בגלל שייכותה לסקטור מסוים בחברה הישראלית? כי כאן מדובר על אפליה של אוכלוסיה מסוימת לא לפי קריטריונים אובייקטיביים אלא בגלל בחירה בשיטת חיים מסוימת, ואפשר לחייב את שיטת החיים הזו או לשלול אותה.

י' ארידור:

אני חושב למשל שאנשים שעוזבים קיבוץ, ואינני מעודד זאת, צריכים לקבל פיצויים כמו אנשים שעוזבים מקום עבודה בעיר. הם אינם צריכים להיות מקופחים בגלל אורח החיים שבחרו בו.

ע' סולודר:

כבר הרבה שנים יש תקנות בנושא הזה.

גב' ש' שגיא:

מדי פעם מחברר שאנחנו, שמשקלנו הוא 3% מכלל האוכלוסיה מבחינה מספרית, גורמים להרבה אי הבנות כמו השאלה שנשאלה כאן בענין עזיבת חברים את הקיבוץ. אינני רוצה להיכנס עכשיו לשאלה, אבל נושא הפיצויים נקבע בתקנות שמסדירות את בעיית העזיבה של חברי קיבוצים.

אנחנו חושבים שלא יכולים להפלות אוכלוסיה שבחרה בצורת חיים מסוימת. ואם אני חוזרת להיקף החסכון שרוצים להשיג בדרך הזו, הרי אני רוצה לקוות שכל היושבים כאן יתנגדו לשלם מחיר כה רציני של אפליה עבור חסכון כה קטן.

נאמר כאן ששיטת החישוב של מס הכנסה וביטוח לאומי לגבי הקיבוצים היא בגדר שעטנז, כי בעולם אין אח ודוגמה להתארגנות הקיבוצית. ומח שקרוי שעטנז מעוגן בחוק, הן בחוק מס הכנסה והן בחוק הביטוח הלאומי.

ואינני רוצה להיכנס עכשיו לשאלה האם בעת הקיקה חוק הביטוח הלאומי זה בא כדי להקל על הקיבוצים או כדי להבטיח שאפילו קיבוץ שמפסיד, שלא כמו עצמאי, ישלם דמי ביטוח לאומי לפי הוצאות הקיום שלו ולא על בסיס המינימום כמו עצמאי שמפסיד. אני חושב שהחקיקה נועדה על דעת שני הצדדים, הן התנועה הקיבוצית והן המוסד לביטוח לאומי, להבטיח שחבר קיבוץ בכל מקרה ישלם את המוטל עליו.

כאן נמסרו נתונים ואני רוצה להוסיף עליהם נתון נוסף. אותם 57 קיבוצים צעירים שהם בתחום ה-40% מהשכר הממוצע במשק, כלולים במסגרת הזו על פי תקנה. קיבוץ חדש, בחמש השנים הראשונות לקיומו, כאשר אין לו ביטוס ואין לו הכנסה בכלל, משלם על בסיס מינימום. אני חושבת שבתוך 57 הקיבוצים, אין אפילו 10 ילדים ראשוניים במשפחות של 1-3 ילדים. כי מדובר על ההתיישבות הצעירה המיושבת או על ידי יוצאי צבא או על ידי חברים צעירים המשרתים בנח"ל.

ההצעה הזו אומרת שמתוך 250 קיבוצים, 11 קיבוצים יקבלו את הקצבה עבור הילד הראשון. אני חושבת שזו לא רק אפליה, אלא יש כאן גם קצת משוא פנים. הערתי את ההערה הזו וזה היה ברור לכולם, שאם קובעים את התקרה של 40% מהשכר הממוצע במשק, רוצים לתת את הקצבה עבור הילד הראשון רק ל-11 קיבוצים מתוך 250. מוטב לומר שלקיבוצים לא מגיעה הקצבה הזו עבור הילד הראשון.

אינני רוצה להיכנס לוויכוח על רמת חיים. אינני יודעת איך אפשר למדוד את רמת החיים אלא לפי ההוצאות. אני חושבת שהאוכלוסיה היחידה בארץ שרמת החיים שלה נבדקת על ידי רואה חשבון, זוהי התנועה הקיבוצית. ובנוסף לכך - ואני מוכרחה להגיד שהחלטה זו לא נפלה בגלל קצבת הילד הראשון - אצלנו דורשים משני בני הזוג, מהגבר ומהאשה, להשתתף באותה מידה בהוצאות ובהכנסות, בעוד שהחוק קובע כי הבסיס לחישוב הקצבה של הילד הראשון הוא אך ורק ההכנסה מהמשכורת של הבעל. אם היו מצרפים את הכנסות המשפחה גם בעיר אני בטוחה שהיו מגיעים לתוצאות אחרות.

אנחנו משלמים תשלום מלא לביטוח הלאומי גם עבור הבעל וגם עבור האשה, אבל ההוצאות וההכנסות מתחלקות בין כולנו, כי אנחנו בצורת החיים שלנו כך החלטנו - ולא היום ולא בגלל החוק הזה - שחבר וחברה, בעל ואשה, הם בעלי אותן זכויות וחובות. ובעיר לא לוקחים בחשבון את הכנסת האשה ממשכורת ו/או את הכנסת המשפחה מכל מקור אחר אם הבעל עיקר הכנסתו ממשכורת.

אינני רוצה לבכות, ואולי אחת השגיאות שלנו שאנחנו גאים מדי. אבל אם מצבנו קשה ואנחנו מוספים ימי עבודה ושעות עבודה ומונעים מאתנו חופשות, אז אל תדברו על רמת חיים. לכל אחד יש העדפות משלו. בחרנו בצורת חיים והחלטנו לעבוד הרבה כדי לחיות לפי השקפתנו ורצוננו. אני חושב שלא אחדש לכם אם אומר שבתנועה הקיבוצית הורידו את רמת החיים בצורה דרסטית, ולא בגלל עקרונות אלא מפני שאין לנו. אינני חושבת שאני צריכה להסביר כי מי שחי מעבודה בחקלאות או בהעשייה איננו יכול לחיות היום ברמת חיים גבוהה.

וקצת נמאס לי לשמוע את הדיבורים על החינוך. איש איננו משלם לנו את הוצאות החינוך.

הנושא הזה נדון בוועדה הנכבדה הזו והיא החליטה פעם על אפליה. ואני פשוט אינני מבינה, כי ב-7 בנובמבר פורסמה תקנה שהסדירה את ענין הקצבה עבור הילד הראשון בקיבוץ, ובה נאמר: קיבוץ ומושב שיתופי יגישו למוסד מדי חודש בקשות לתשלום סכומים המגיעים לחברי קיבוץ או מושב שיתופי לפי סעיף 119 לחוק.

נשאלה שאלה: מדוע העניין מובא לוועדת הכספים ללא הכנה? האמנו שאחרי דיון מעמיק ויסודי הוועדה הגיעה למסקנה שאין הצדקה לאפליה, ובוודאי שאין הצדקה שרק 11 מתוך 250 קיבוצים יקבלו את קצבת הילד הראשון, כאשר ב-7 בנובמבר על סמך הסעיף שקובע שמגיעה קצבה עבור הילד הראשון, פורסמה תקנה שאושרה על ידי ועדת הכספים.

י' ארידור:

אני מבקש להזכיר לך שכאשר הועלתה הבעיה של צורה הגביה של מס הכנסה מקיבוצים, הוועדה הזו החליטה כמעט ללא מחלוקת להיעתר לפנייה של הקיבוצים בנושא הזה, לא מפני שזו היתה פניה של קיבוצים אלא מפני שהנושא נבדק עניינית. כך שבאמת הוועדה בודקת עניינית את הדברים.

גב' ש' שגיא:

אין לי צל של ספק בכך. אבל חבר הכנסת דן תיכון, שאיננו חבר קיבוץ, שאל מייד בפתחת הדיון: מדוע אתם מציעים תקנה שמפלה את הקיבוצים? אני בטוחה שהוועדה הזו בודקת את הנושאים לגופם. לכן לאחר שהופיעה התקנה ב-7 בנובמבר, שמסדירה על סמך סעיף 119 את הצדדים הטכניים של תשלום קצבת הילד הראשון, אינני מבינה איך עכשיו באים ואומרים שחוזרים לסעיף שמבטל את סעיף 119.

לסיכום, אני בטוחה שהוועדה מחליטה באופן אובייקטיבי. ואני חוזרת ואומרת שההכנסה של שכיר חבר קיבוץ לפי ההגדרה של הביטוח הלאומי נבדקת ומאושרת על ידי רואה חשבון. ואצלנו כמו בעיר צריך להביא בחשבון רק את ההכנסה של הבעל.

היו"ר י' ארידור:

כמה חברים נרשמו לרשות דיבור. אם החברים מבקשים להציג שאלות לנציגת התנועה הקיבוצית, זה הזמן לכך; את הדיון נקיים בינינו כמקובל.

י' צבן:

אני מבקש לשמוע הסבר והבהרה בעניין התקנה.

שאלה לשושנה שגיא: האם את יכולה לתת לוועדה נתונים כלשהם על ההתפלגות של אותן 14,270 משפחות.

י' ארצי:

אני מבקש לשמוע מנציגת התנועה הקיבוצית היכן ההבדל במספרים ובסכומים בין ההצעה של הביטוח הלאומי לבין ההצעה של התנועה הקיבוצית.

א' שלום:

אם מביאים בחשבון את ההכנסה של שני בני הזוג בקיבוץ, התקרה צריכה להיות 80% מהשכר הממוצע במשק ולא 40%.

היו"ר י' ארידור:

נשמע הבהרות בעניין התקנה מהיועץ המשפטי של המוסד לביטוח לאומי.

ש' קפיטקובסקי:

תקנות הביטוח הלאומי (תשלום נקודה קצבה בעד הילד הראשון), שנושאות את התאריך 7 בנובמבר 1985, הן תקנות טכניות. הנימוק כאילו זה פותר את הבעיה שבה דנה הוועדה איננו מדויק. בחוק נאמר במפורש - והנוסח הזה נתקבל על ידי ועדה נכבדה זו - שסעיפים 119-121 לא יחולו על סוגי מבוטחים שקבע השר בהתייעצות עם שר האוצר ובאישור ועדת הכספים של הכנסת.

כפי שאתם רואים, בסעיף זה לא מדובר במפורש בקיבוצים, למרות שזו היתה הכוונה. זה אומר שכל עוד אין תקנות, הרי המחוקק יוצא מהנחה שהחוק הזה חל על כולם. כלומר, שסעיפים 119-121 חלים על מי שנחשב עובד או עובד עצמאי, על כל אלה שהכנסתם איננה עולה על 80% מהשכר הממוצע במשק. ברגע שיוחקנו תקנות הן יקבעו את הסייגים לכללים אלה.

התקנות שהזכירה נציגה התנועה הקיבוצית מתייחסות לדברים סכניים, איך להחזיר את הכספים, איך להתחשב עם אלה שעושים את הפעולה במקום המוסד לביטוח לאומי, איך עושים את הקיזוז על חשבון דמי ביטוח וכדומה. והיה ברור לנו מראש שבכל מקרה חלק מהקיבוצים יהיה זכאי להחזר נקודות קצבה אפילו אחרי שנציע מה שנציע.

זה לא בא במקום הדיון, זה לא עושה את הדיון למיותר. הדיון הוא לפי הנאמר בחוק. התקנות קובעות רק את הסדר המינהלי-ארגוני איך מחזירים ואיך משלמים את הכספים האלה. (ג' שמאי: לא את המהות).

גב' ש' שגיא:

נאמר כאן כי סעיף 119-121 לא יחולו על סוגי מבוטחים. ובתקנות כתוב: קיבוץ או מושב - לפי סעיף 119 לחוק. (ג' שמאי: זוהי בעיה משפטית).

מאחר והבסיס לתשלום ביטוח לאומי אלה הן הוצאות המחיה של הקיבוץ לפי המאזן האחרון שלו, ומאחר והקיבוצים הצעירים מיום עלייתם על הקרקע אין להם מאזן, על פי דין משלם כל חבר בהתיישבות צעירה לביטוח הלאומי לפי שכר מינימום.

אין לי נתונים על התפלגות המשפחות, אבל כל אותם 14,270 בתי אב שהחוק מתייחס אליהם נמצאים באותם 250 הקיבוצים.

י' ארצי:

לא קיבלתי תשובה לשאלתי. רצתי לדעת על מה המחלוקת, כמה משפחות היו מקבלות החזר לפי הצעת התנועה הקיבוצית בהשוואה להצעה של הביטוח הלאומי.

גב' ש' שגיא:

השאלה האם החוק קבע ש-25% מכלל האוכלוסיה צריכים לקבל החזר, או שהחוק קבע שכל מי שהכנסתו מגיעה לחקרה מסוימת צריך לקבל החזר. (י' ארצי: כמה צריכים לקבל החזר?) 85% בערך.

היו"ר י' ארידור:

חודה רבה לגב' שגיא.

אנחנו עוברים לדיון.

ע' סולודר:

זו לא הפעם הראשונה שאנחנו מקיימים דיון כזה. זכור הדיון על סעיף 117(ב) שנמשך כמה ישיבות. אינני יכולה להסכים שההתייחסות אלינו תהיה לפי מה שאנחנו מצטיירים בעיני רבים ללא הנמקות וללא בדיקות. ביקשנו במפורש שתיעשה בדיקה או מדידה. כי מזה רמח חיים, איך מודדים אמת חיים? אצלנו הקריטריונים וההעדפות הם שונים מאשר בעיר. יש דברים שאדם החי בעיר מוכן לוותר עליהם ואנחנו לא, ולהיפך. קשה למדוד רמת חיים לפי נוסחה כללית. סוד גלוי הוא, וזה פורסם בעתונות, שלפחות בתנועה שלי שליש מכלל הקיבוצים היו מגיעים עד פשיטת רגל אלמלא העזרה ההדדית. ואנחנו החלטנו להוריד ב-20% את רמת החיים ולהגדיל את מספר

שעות העבודה ליום. אני יודעת מה אנחנו משקיעים בהינוך, אבל החלטנו לעבוד יותר, לצאת פחות לחופשה ולנסוע פחות לחו"ל.

אנחנו מבקשים שהתייחסות אלינו תהיה לפי בדיקה עניינית, ומכל מקום שהיא לא תהיה שונה מאשר ההתייחסות לכלל אזרחי המדינה. אם לכל עם ישראל הבסיס לחישוב זהו המשכורת של הבעל לפי חקרה של 80% מהשכר הממוצע במשק, אותו דין צריך לחול גם עלינו. לא יתכן שלקיבוצים תיקבע חקרה של 40% מהשכר הממוצע במשק.

#### ד' תיכון:

זה אומר שאינך מקבלת את ההצעה של הביטוח הלאומי.

#### ע' סולודר:

אינני מקבלת את ההצעה של הביטוח הלאומי.

#### מ' שטרית:

אין לי דבר וחצי דבר נגד הקיבוצים. הגישה שלי לענין היא כללית ולגופו של ענין. הוויכוח על רמת חיים איננו ויכוח כלכלי בלבד. רמת חיים לדעתי היא אותה איכות חיים שמצליחים להגיע אליה במבנה חברתי כלשהו, ולא משנה אם הוא עני או עשיר מבחינה כלכלית. אני יכול להראות לך בישובי פיתוח אנשים עשירים והם חיים ברמת חיים נמוכה, כי סדר העדיפויות שלהם פגום, הילדים שלהם זרוקים ואינם משתתפים בחוגים או בפעילויות חברתיות שונות. הם נראים בעיני כמי שחיים ברמת חיים נמוכה, למרות שמבחינה כלכלית מצבם הוא טוב.

הקיבוץ, בגלל המבנה החברתי שלו, הערכים עליהם הוא בנוי, דרך תפקודו, היותו ארגון חזק, נהנה מעדיפויות רבות בהשוואה לאזרח ממוצע רגיל במדינה בכל מיני מישורים. הקיבוץ נהנה מעדיפות בחישוב מסי הכנסה, בחישוב תנאים אחרים, על כך היה לנו ויכוח בפעם שעברה, אינני רוצה לפתוח את הוויכוח הזה מחדש. יש לדעתי עדיפות ניכרת לחברי הקיבוץ ולקיבוץ. ואין לי דבר נגד זה. אבל לדעתי, בבואנו לדון היום בביטול קצבת ילדים עבור הילד הראשון, זוהי העזה מצד התנועה הקיבוצית לבוא היום ולומר לנו: אנחנו מבקשים יותר ממה שמציעים לנו. כי על מה אנחנו מדברים? על קיצוץ של הקצבה לילד הראשון, כאשר על פי אמות המידה שנקבעות לקיבוצים רמת ההכנסה שלהם מגיעה על פי כל החישובים שנעשו לפחות מ-40% מהשכר הממוצע במשק. הקרבן איננו כל כך גדול שאי אפשר לעמוד בו. אם אני משווה רמת הכנסה של 80% מהשכר הממוצע במשק בעיר לרמת הכנסה של 40% בקיבוץ, אני חושב שההבדלים אינם כל כך גדולים, בהתחשב בעדיפויות שיש לקיבוצים בחישוב שיטת המסים על פני אזרח רגיל. אני תומך בתקנות ומציע לאשר אותן.

#### י' ארצי:

אני רוצה בקיומו של הקיבוץ מעבר לכל חילוקי הדעות, חוך התחשבות מירבית באורח החיים של הקיבוץ. יחד עם זה אני רוצה שנגיע להסדרים צודקים. כל ממוצע הוא בדרך כלל שרירותי, והוא איננו עושה את הצדק המלא. וכאן אני מבין את הבעיה של התנועה הקיבוצית. לכן אני מציע כי במקום שיטת חישוב של ממוצעים, תיעשה בדיקה במשך שבועיים או שלושה שבועות של המצב בתנועה הקיבוצית. יוכן טופס לצורך זה, ולפיו ייקבע למי מגיע וכמה. זה יהיה חשוב גם לקראת דיונים נוספים בעתיד.

אני מציע כי יוכן טופס לפי שומה לאחר בדיקה עניינית, ולא ללכת לפי ממוצעים.

ד' תיכונ:

אנחנו נמצאים במצוקה. קשה לחשב את ההכנסות של הקיבוצים. זה בלתי אפשרי. חברת הכנסת עדנה סולודר, את מניחה הנחות כאלה, מס הכנסה מניחה הנחות אחרות, והביטוח הלאומי מניחה הנחות שונות מאלה של מס הכנסה. ובעצם צריך לראות גם את מצבה של הקופה הציבורית. אני פונה אליך ומבקש שלא תעשי מזה עניין גדול ותסכימי לסכם את הנושא על פי ההצעה של הביטוח הלאומי. יכול להיות שההצעה מפלה לכאן או לכאן, אבל מדובר בהפרשים קטנים יחסית. זה לא מכובד שאתם שנחשבתם לשכבה החזקה במשק תנהלו משא ומתן של תגרנים בשוק.

אני מציע לקבל את ההצעה של הביטוח הלאומי. אי אפשר לעשות צדק בעניין זה. ההצעה של חבר הכנסת ארצי היא בלתי ישימה לחלוטין, כי יש ויכוח באשר להגדרות. כאן קבעו נוסחה. יכול להיות שהיא מפלה לרעה, ויכול להיות שהיא מפלה לטובה. הבה נגמור את העניין. לא יעלה שנתמקח עם הקיבוצים על החזר קצבת הילד הראשון. אני מציע לקבל את ההצעה, שנראית על פניה כרע במיעוטו.

היו"ר א' י' שפירא:

כל ההפרש הוא בין 800 אלף ל-3 מיליון דולר.

י' צבן:

כמי שמתנגד לביטול הקצבה של ילד ראשון לכלל האוכלוסיה, אני רוצה לומר שמטרת החקנה הזו היא ברורה - להגן על השכבות החלשות באוכלוסיה. יחד עם זה יש לנו עקרון אחד שאנחנו רוצים לשמור עליו, שהאזרחים יהיו שווים בפני החוק.

כמי שמכיר קצת את החברה הקיבוצית, אני חושב שנאמרים כאן דברים חסרי שחר גם בנושא של עבודה וגם בנושא של רמת חיים. אנחנו עוסקים כאן ברמת חיים חומרית, ולא בשאלה מה נותנת צורת חיים שיחופית לפסיכולוגיה של האדם.

אני רוצה להגן על נקודת הראות העקרונית של הממשלה בפרשה הזו, לאחר שאני שולל כליל את ביטול קצבת הילד הראשון. נקודת המוצא היא שאיננו יכולים להתייחס לתנועה הקיבוצית בצורה אחרת מכפי שאנחנו מתייחסים לכלל האוכלוסיה, והחקנה הזו מיועדת לאנשים שהם ברמת חיים מסוימת ומטה, ורק להם, ולכן נכנס כאן המושג של רמת חיים.

אני אציע כמה תיקונים בהצעה של הביטוח הלאומי, אבל אני רוצה שיהיה ברור שבעיני לא מתקבל על הדעת שהתוצאה תהיה כפי שעלה מתוך דבריה של נירה שמאי, שרק 7 קיבוצים יהיו מחוץ למסגרת.

ע' סולודר:

לא על כך אני מדברת. מוטב לה לתנועה הקיבוצית שתתן למדינה תרומה של 3 מיליון דולר כדי להקל על מצבה, ובלבד שלא תהיה אפליה. אינני מוכנה להסכים לאפליה כזו.

י' צבן:

יש שלושה דברים פגומים בהצעה של הביטוח הלאומי והם טעונונים תיקון. בדיון קודם מאחורי הקלעים היתה הסכמה לעקרון שעליו בנויה ההצעה הזו. ולמיטב ידיעתי, זה היה מוסכם גם על התנועה הקיבוצית. העקרון היה שנתייחס לתנועה הקיבוצית כמשקפת את הממוצע של רמת החיים בארץ, ולכן אם התקנה הזו חלה על אחוז כזה של המשפחות בנות 1-3 ילדים בעיר, הרי היא חחול על אחוז דומה של המשפחות האלה גם בחנועה הקיבוצית. אין לנו דרך אחרת.

צודק חבר הכנסת דן תיכון. יש נקודה אחת שהעלתה התנועה הקיבוצית, ויש בה צדק לגופו של ענין, אבל אינני בטוח שחברי התנועה יחזיקו בה לצורך כל הדרך; כי מי שאומר שאי אפשר לצורך חישובי הביטוח הלאומי לראות את שני בני הזוג כעובדים עבודה מלאה, יש גרעין של צדק בדבריו. אני רוצה לומר לאנשי הביטוח הלאומי: אתם לקחתם את ההכנסה של ראש המשפחה לצורך החישוב של 80% מהשכר הממוצע במשק למרות שידעתם שיש מקרים, והם אינם מעטים, שבן הזוג עובד, ויש לו הכנסה. יש מקרים שהבעל עובד והאשה עובדת כעקרת בית, וזה נפוץ מאד בשכבות אלה, בעבודה חלקית או מלאה. לא לקחתם זאת בחשבון. לא לקחתם בחשבון את הטענה שחלק מסוים מעבודת האשה בקיבוץ נושא אופי של עבודת עקרת בית, שלא מובא בחשבון בחישוב ההכנסה של המשפחה. אבל אינני בטוח שהתנועה הקיבוצית תהיה מאושרת מהחישוב הזה לא לצורך הביטוח הלאומי אבל לצורך מס הכנסה. אז יש לנו כאן בעיה.

27% מאותן 510 אלף משפחות מהווים אחוז יותר קטן מכלל האוכלוסיה מאשר 14,270 המשפחות בכלל האוכלוסיה הקיבוצית.

נ' שמאי:

על סמך מה אתה אומר זאת? האם בדקת?

י' צבן:

נקודה נוספת שבה צודקת שושנה שגיא. אם בתוך 57 הקיבוצים החדשים אין כמעט משפחות עם 1-3 ילדים, בוודאי שההגדרה של הקבוצה הזו איננה משקפת את המצב.

אני מציע שנקבל החלטה שתוך שבועיים ימים אם התנועה הקיבוצית לא תניח על שולחן הוועדה הצעה שהמשמעות שלה ש-27% מהמשפחות עם 1-3 ילדים בתנועה הקיבוצית יקבלו החזר של נקודות הקצבה עבור הילד הראשון, לא יהיה מנוס לוועדה אלא לאשר את התקנות. אני מציע שתובא בפנינו הצעה איך להחיל את העקרון שההקלה הזו תחול על התנועה הקיבוצית באותה יחס כמו על האוכלוסיה בעיר, לאחר שהוסכם כי ההקלה הזו תחול על התנועה הקיבוצית כמו על האוכלוסיה הכללית. תוך שבועיים תגיש הצעה הקיבוצית הצעה ברוח זו, מה טוב; לא תגיש - נאשר את התקנות.

י' כהן:

כל ההטבה הזו ניתנה לאותן משפחות במצוקה שהכנסתן איננה מגיעה ל-80% מהשכר הממוצע במשק. נאמר שלהן תוחזר הקיצבה עבור הילד הראשון.

אני יודע שקשה לחשב את רמת ההכנסות של חבר במושב או בקיבוץ. אני יודע כי ברוב המכריע של המקרים כלל לא תובעים את החוזר. אני משוכנע כי במושב שלנו - ואני מחכך עוד לבדוק זאת - אין חבר, אפילו הכנסתו נמוכה מאד, שתובע את החוזר.

היו"ר א' י' שפירא:

בכך סיימנו את הדיון.

ע' סולודר:

אני מבקשת התייעצות סיעתית.

היו"ר א' י' שפירא:

לאחר שיש בקשה להתייעצות סיעתית אביא את התקנות להצבעה באחת הישיבות הבאות. אני מודיע שהדיון נגמר ולא יהיה דיון בנוסף על התקנות אלא הצבעה בלבד.

שימוש ברזרבה להוצאות פיתוח לשנת 1985 - חקלאות  
פניה מס' 150 של הממונה על התקציבית מיום 11.12.85

היו"ר א' י' שפירא:

לפנינו פניה של הממונה על התקציבים על העברת סכום של 45 מיליארד שקל מהרזרבה להוצאות פיתוח לחקלאות. (קורא את הפניה).  
אבקש את שר החקלאות להוסיף דברי הסבר לבקשה.

שר החקלאות א' נחמקין:

למען הסדר אני מבקש כי יירשם בפרוטוקול, כי את נוסח הפניה כפי שמופיע בפניכם אני רואה בפעם הראשונה. ראיתי נוסח אחר שאחמול הסכמנו עליו בשעה חמש לפנות ערב. לא יכולתי להסכים לנוסח כפי שמופיע כאן ש"אם לא יוכנו חכניות מוסכמות בחקופה של 4 חדשים, יעמדו הסכומים לפרעון מיידית". וכאן מדובר על "חכניות מפורטות לשיקום וביסוס המגזר החקלאי על כל שלוחותיו". אינני אחראי על כל המגזר החקלאי על כל שלוחותיו. הסכמתי עם שר האוצר על נוסח שונה.

ד' תיכון:

חסביר את הנקודה הזו, כי זוהי הפניה שמונחת בפנינו.

שר החקלאות א' נחמקין:

היתה החלטת ממשלה שאני הולך בעקבותיה ואינני סוטה ממנה כהוא-זה. (היו"ר א' י' שפירא: על 90 מיליון). אותם 90 מיליון דולר כוללים 30 מיליון ערבות מדינה שאותה אישרתם. לאחר מכן במשא ומתן בין האוצר לבין הבנקים הם טענו שאין להם מספיק נפה כדי להמיר הלוואות לחקופה יותר ארוכה. מובן? (ד' תיכון: זה לא מובן).

היו"ר א' י' שפירא:

הם חייבים כסף לטווח קצר ומבקשים להפוך זאת לחוב לטווח ארוך.

שר החקלאות א' נחמקין:

לי נאמר שלכך אין שום צורך בוועדת הכספים, כי זה מסוג הדברים שהאוצר מחליט עליהם יחד עם הבנקים. שר האוצר עמד בתוקף על כך שזה יובא לוועדת הכספים. הוא רצה להעביר זאת בממשלה. אני מודה שחששתי, שהענין יובא לכאן, ולא ידעו מהו ולא יעבירו אותו. לכן הודעתי ליושב-ראש שאני אופיע בפני הוועדה.

היו"ר א' י' שפירא:

כמהלך הדיונים בוועדה שאלו כמה חברים, ובכללם חבר הוועדה דן תיכון: האם בכך ניתן פתרון לבעיה של החקלאות, או שמא עכשיו מבקשים אישור ל-90 מיליון דולר, ובעוד חודש או חודשיים יבקשו אישור ל-90 מיליון נוספים. על כך השבתי שנאשר את הערבות המבוקשת, אבל לא נאשר כל סכום נוסף כל עוד לא יופיע בפנינו שר החקלאות עם חכנית ברורה שתבהיר לנו מהם הסכומים הדרושים לסיוע לחקלאות כדי לענות על בעיותיה. הודעתי למשרד האוצר, שלא נדון בשום בקשה להעברה תקציבית לחקלאות כל עוד לא תובא בפנינו התכנית שתבהיר איזה סכומים עוד נצטרך לאשר. הודעה ברוח זו העברנו לאוצר. כנראה בגלל ההודעה נוסחה גם הפניה בלשון זו.

איננו יודעים היכן מתחילה הבעיה של החקלאות והיכן היא נגמרת. בדרך כלל אינני מבקש להזמין את השר לדיון על העברה תקציבית. ביקשתי

משר החקלאות להופיע בפנינו, כי כל חברי הוועדה אמרו בדיון שהם רוצים לעזור לחקלאות, אבל הם רוצים לשמוע הודעה מוסמכת למי נותנים, כמה נותנים ומתי הפרשה הזו תיגמר. לכן הזמנתי את שר החקלאות.

ד' תיכון:

אנחנו פשוט לא מבינים את הבקשה.

ח' רמון:

אני רוצה לדבר על הנושא, אבל לפני כן אני רוצה להבין מה מבקשים ממני. אני רוצה לדעת האם ממשלת ישראל מבקשת מאתנו לאשר סכום כסף נוסף על הסכום שאישרנו. אם התשובה לשאלה הזו היא שלילית, אינני מבין מה רוצים מאתנו.

היו"ר א' י' שפירא:

אמרנו שאנחנו מאשרים את הערבות בתנאי שהבנקים יתנו בד בד את חלקם, כי אנחנו רואים זאת כמקשה אחת. החשש שלנו היה שהבנקים יתנו את ה-30 מיליון דולר שעליהם יש להם ערבות מדינה, ויעכבו את מתן 60 מיליון הדולר הנוותרים. לכן כרכנו את הכל בחבילה אחת.

ח' רמון:

יש חוק במדינה בנושא חקציב. אם האוצר בא ואומר: מה שאישרתם לא טוב, אני רוצה להגיש בקשה חדשה - את זה אני מבין, אבל שיבוא ויגיד שהוא רוצה להגיש בקשה חדשה. אבל האוצר אומר: אינני רוצה להגיש בקשה חדשה. אם כן, שלא יגיש בקשה אלא ידווח לוועדה ויאמר לה: האישור שנחתם נהקל בקשיים, ודעו לכם מה קורה. אבל אין נוהל כזה. אם לא מבקשים כסף, אין בקשה, אם מבקשים כסף - יש בקשה. או שאומרים: אנחנו מתחרטים על הנוסח של הבקשה הקודמת. אבל אינני רוצה לדון בבקשה. אין לי מה לאשר.

ד' תיכון:

אדוני היושב-ראש, אמרת אמנם מה שסיכמנו, אבל לפתע חרגת במשפט קטן שאותו אינני מבין. היחה בקשה לאשר ערבות מדינה בסכום של 30 מיליון דולר, ו-60 מיליון דולר שיינחנו על ידי הבנקים. ואז אמרנו שהסכומים יינתנו בד בבד. לא היינו מאושרים מכך, אמרנו שזו טיפה בים, אבל את השלב הראשון גמרנו והשתחררנו ממנו. עכשיו אינני מבין מה רוצים מאתנו. אישרנו 30 מיליון, הבנקים נותנים 60 מיליון. מה מבקשים מאתנו?

ח' קופמן:

לי יש חשדות מסוימים. בפניה של האוצר יש פירוט יתחיל הסכומים שהבנקים יעמידו לרשות החקלאות, מזה אנו למדים שבעצם חלק גדול מהכסף יהיה כסף של האוצר. כי כתוב: 60 מיליון דולר יועמדו על ידי הבנקים מהנפקות או משחרור מוקדם של פקדונות באוצר. על כך מבקש האוצר את החתימה שלנו.

שר החקלאות א' נחמקין:

אני מבין שקודם עלי להתייחס לשאלות להבהרה. הטכניקה היא פשוטה, ואינני מתיימר לייצג את משרד האוצר. שאלתי אם עלי להופיע כי אמרו לי שבפעם שעברה זה חסר. אני אופיע בכל פעם שאדרש לכך.

בעת המשא והמתן עם הבנקים הם טענו שהם חוששים שמהנפת הקיים הם לא יוכלו להעמיד לרשות החקלאות את הסכומים האלה. והיה הסכם בין

הבנקים לבין שר האוצר, שאת 30 מיליון הדולר הם יעבירו מהנפח הקיים שלהם, ועל 30 מיליון דולר הוא יאפשר להם שחרור מוקדם של פקדונות או הנפקות. ואני מבין ששר האוצר רוצה לקבל לכך את אישור הוועדה. (ח' רמון: לפי איזה חוק?) אינני יודע. אני רק אמרתי שהנוסח המופיע בדברי ההסבר לפניו איננו הנוסח שהסכמנו עליו. כי הסיכום היה לגבי המשקים שמקבלים את ההלוואות ולא לגבי כל הנגזר החקלאי.

עד כאן לגבי החלק הראשון. ואני כמובן פונה אליכם ומבקש מאד לאשר את הבקשה, ואסביר מדוע. וזה קשור לקטע השני.

אני לא ליוותי את המגזר החקלאי בשנים האחרונות. באתי ומצאתי מצב שהוא פרי החפתחות, בדומה למצב מניות הבנקים. ידעתי שאם לא יפתרו את הבעיה תהיה שם בקטעים מסוימים התמוטטות אמיתית. לא קושי שאפשר יהיה להתגבר עליו אלא התמוטטות. פניתי לממשלה וביקשתי לטפל בשלושה אזורים: ישובי העימות, רמת הגולן ובקעת הירדן. מחר ניאלץ להחזיק אותם אם לא נסייע להם היום לפרוס הלוואות. הסיבה לכך פשוטה: בשנים האחרונות קיצצו להם את התקציב המוסכם ל-25%. וכדי להגיע למשק שנותן קיום את לקחו את ה-75% הנותרים בשוק האפור, בעזרת הסוכנות, בהקדמת תקציבים וכדומה. זה הביא אותם להתמוטטות. ובחדשים האחרונים כחוצאה מנטל הריבית, שהרס גם מגזרים יצרניים ובריאים, הם פשוט נהרסו. לכן פניתי וביקשתי סיוע של 90 מיליון דולר כדי להציל את המשקים האלה מהתמוטטות אמיתית. ועל כך הוסכם אחרי ויכוח קשה ונוקב. יש מי אומר: שיפלו; יש מי שאומר: בלאו הכי שום דבר לא יעזור. אני מודה שיש בעיה אמיתית וקשה מאין כמוה בחלק מהישובים של בקעת הירדן. והטפת מוסר מצדנו לא תשנה את מצבם. אלה ישובים שמייצרים בהיקף של חצי מיליון דולר בשנה, וחייבים - חמשה מיליון דולר. יחס כזה לא קיים בעולם. זה פשוט לא ניתן. אני מוציא מהמסגרת הזו 2-3 ישובים שאינני רוצה להכניס אותם לשום קטגוריה של הבראה, כי אין כאן כל סיכוי להבראה, אני רק מוליך אותם שולל. צריך להחליט אם מורידים אותם מהקרע, או נותנים להם תקציב מיוחד, או דואגים להם לעבודה אחרת. וטועה מי שחושב שאלה משקים השייכים לסקטור מסוים. הם שייכים לכל הסקטורים, כי כולם רצו להקים שם ישובים, היתה תחרות על כל נקודה. היתה תחרות בין התנועות מי יקים שם ישובים. לכולם יש שם בנים טובים, שנופלים.

יש לנו ארגון קניות של האיחוד החקלאי, שזוהי התנועה היחידה שאיננה מזוהה פוליטית במדינה. להם יש מספר משקים שמצבם קשה ביותר, ולהערכתי מצב ארגון הקניות שלהם, שהוא ארצי ואיננו אזורי, הוא מעבר לקשה מאד. אני מחאר לכם את המצב שמצאתי שם, ואני משתדל לסייע. יש לנו שני מושבים כאלה בבקעה. הם אינם שייכים לא לתנועה הקיבוצית ולא לתנועה המושבית. אבל חיים שם אנשים שמישהו שלח אותם לשם. ובדרג מסוים צריך להחליט מה עושים אתם. שמות הישובים האלה הם מכורה וחמרה, בעיקר הישוב מכורה שחייב סכום מפחיד. וטוענים שהיו שם כשלושה חקלאים.

יש מצב אומלל בחקלאות שקשור בכמה גורמים, שלא אנתח אותם עכשיו. אבל אם נביא רק בחשבון שבשנה האחרונה מהמגזר החקלאי למעלה ממיליון דונם מושקים, שהושקע בהם הון עתק, לא יכניסו דבר, כי 650 אלף דונם זרועים כותנה ו-450 אלף דונם זרועים חיטה, נבין את המצב. שני הענפים האלה אינם מכניסים דבר בגלל ירידת המחירים הדרסטית בעולם, ובאשר לגרעינים זה הביא לנו תועלת, כי אנחנו קונים חטה יותר בזול, ובאשר לכוחנה זה אסון.

שואלים אותי: האם אני יכול להביא תכנית הבראה לשיקום המשק החקלאי? מיליון דונם מושקים השנה לא יכניסו דבר. יכול להיות שלמישהו יש מפעל שהיום הוא משגשג, וחוך שלושה חדשים הוא איננו יכול לזכור את תוצרתו. אתה יכול לבקש מבעליו שיתן לך תכנית הבראה ויהיה אחראי עליה? זה לא ניתן.

ד' תיכון:

לשם כך יש לך תכנון לטווח ארוך.

שר החקלאות א' נחמקין:

אני יודע. התכנון לטווח ארוך אמר שהשנה דונם כותנה יכניס 70 דולר. והיום מפסידים על כל דונם כותנה. ומה נותנת התכנית לטווח ארוך? (ד' תיכון: אתה נגד תכנון לטווח ארוך?) אני בעד תכנון לטווח ארוך ואני בעד תכנון לטווח קצר, ואין לה שום קשר למה שאחה אומר.

אני אומר שהסכום של 90 מיליון דולר נועד לקטע של ישובים, שבלי הסיוע הזה הם ייעלמו ואינם. רצינו להביא את הישובים האלה למצב שהחוב שלהם יקטן לחוב של חצי דולר לכל דולר ייצור. החוב הסביר לזמן קצר הוא 25 סנט לדולר ייצור. הוספתי לרשימה גם ישובים במצוקה מיוחדת, שמחוך ה-90 מיליון דולר אנחנו שומרים להם 30 מיליון.

עד כאן ההסבר. אם אתם שואלים עד כמה צריך לפרוס חובות כדי להבריא את המשק, אני מעריך שזה משתנה כל יום כמו נתוני האינפלציה. נכון לשעה זו, אם אתם שואלים בכמה מסתכמים החובות המכבידים עד כדי סכנת התמוטטות, להערכתי הסכום נע בין 400-500 מיליון דולר. (ח' רמון: וכמה כסף עולה לפרוס אותם?) אם תעשה את הפריסה בריבית סבירה המקובלת במשק, זה יכול לעלות בזול. (ח' רמון: כמה?) יש לנו לפחות שני ארגונים שקשורים לאזורים האלה - בגליל ובכבוקה - שאם לא נסייע להם הם לא יהיו קיימים. אני יודע שיש גם מי שחושב שזה בריא. ואני אומר בכל האחריות, לא חשוב איזו תנועה, איזה ישוב, איזה אזור, בלי המערכות האלה אין שם חקלאות. אין כל אפשרות להחזיק אותם. לאחר שהארגון התמוטט, אני כבר חדשים נוחן את הסיוע ישירות למשקים. אין מי שיתן להם ערבות, אין מי שיתן להם הלוואה.

היו"ר א' י' שפירא:

האלה היחה כמה זה צריך לעלות.

שר החקלאות א' נחמקין:

זה יכול לעלות 30 - 40 - 100 מיליון דולר לשנה, אם נעשה את הפעולה עד הסוף, כפי שצינחי, ובאמת מישהו ירצה לפרוס חובות בסכום של 500 מיליון דולר. יש לזה קשר אמיץ מאד לגובה הריבית החפשית בשוק. היום הפרש בין הריבית בשוק האפור לבין הריבית הרגילה הוא ענק. יכול להיות שמחר לא יצטרכו פריסה, כי הבנק יהיה מוכן לתת כסף בתנאים נורמליים. זה לא מקרה שהריבית היום היא כזה. לא רק הבנק אלא גם בנק ישראל לוחץ שהריבית תהיה גבוהה כדי שהביקושים ירדו.

אני משוכנע שמה שאנחנו מבקשים היום זה הכרחי יותר מאשר כעזרה ראשונה. אני משוכנע שאנחנו בתחילת הדרך. אציע הצעה שלמה שהצעתי אותה כבר לפני ארבע שנים וגם כאשר נכנסתי לעבודה, שהיא בתחילה לא נקלטה ונראתה כהצעה קשה מאד, ואין ברירה ויאמצו אותה, שאם לא כך אינני יודע מה יקרה למגזר החקלאי. יש להצעה ארבעה מרכיבים ולא אפרט אותם עכשיו. אם הנושא יעניין את החברים ואם אתבקש לכך, אבוא ואציג את ההצעה בשלימותה. (ח' רמון: בעת הדיון בתקציב). בבקשה. אני משוכנע

שהיא הצעה קשה מאד, אבל אין לנו ברירה. לעתים מנתח מגיע למסקנה להוריד אצבע או כף יד, שאם לא כן ייאלצו מחר לקטוע את היד כולה, והחולה איננו מסכים. והגענו למצב כזה, לצערי, במגזר החקלאי. אינני בא לעשות חשבונות, זהו המצב. ואנליהולך בדרך קשה שחובתי ללכת בה, ואני מתמודד אתה, בתנאי שיינתנו לי הכלים האלמנטריים לטפל בבעיה כדי שלא תהיה בינתיים התמוטטות, אם תהיה התמוטטות כולנו אחרי כן נצטער עליה, כי נצטרך לתח פתרונות היסטריים, כפי שקרה למפעל אתא. שום כוח בעולם איננו יכול לעזור לאתא.

היו"ר א' י' שפירא:

לפני שאני נוחן רשות דיבור לחברים אני רוצה להבין את הנקודה של 90 מיליון דולר. 30 מיליון דולר זוהי ערבות מדינה ונאמר כי על ידי ערבות מדינה לסכום של 30 מיליון דולר תקבל החקלאות 90 מיליון. אני מבין שהמטרה היא להפוך הלוואות לזמן קצר להלוואות לטווח ארוך, באיזה סכום - 90 מיליון או 30 מיליון דולר?  
(שר החקלאות א' נחמקין: 90 מיליון דולר). זה אומר שהבנקים מוכנים לתח 60 מיליון דולר הלוואות לטווח ארוך והאוצר יתן 30 מיליון דולר?

י' כהן:

30 מיליון דולר ערבות מדינה ו-30 מיליון הנפקות ושחרור מוקדם של פקדונות.

היו"ר א' י' שפירא:

אני רוצה להבין את פשר הסכומים האלה. האוצר היה צריך לדאוג לערבות מדינה בלבד. עכשיו האוצר אומר שהוא יסייע לבנקים להגדיל את נפח האשראי שלהם על ידי הנפקות ושחרור מוקדם של פקדונות בסכום של 30 מיליון דולר. האם לרשות הבנקים עומד הסכום של 60 מיליון דולר להלוואות לטווח ארוך?

שר החקלאות א' נחמקין:

הבנקים טענו שחטר להם נפח אשראי והוסכם שמוסיפים להם נפח של 30 מיליון דולר. ב-30 מיליון דולר הם מקטינים את נפח האשראי הקיים. על 30 מיליון דולר יש ערבות מדינה.

נ' סל:

אני מוכן להסביר את מה שכתוב בפניה של הממונה על התקציבים. על פי החלטת הממשלה מדובר ב-90 מיליון דולר, כאשר אנחנו מתרגמים את הדולרים לשקלים, ומחלקים את הסכום לשנים. סכום של 90 מיליארד שקל, שהם 60 מיליון דולר, הכנסנו בסעיף של הוצאה מותנית בהכנסה, ואלה הם כספי הבנקים. בסעיף של הוצאה בפועל, סעיף תקציבי, הכנסנו 30 מיליון דולר, שהם 45 מיליארד שקל. בסך הכל הסכום הוא 90 מיליון דולר.

30 מיליון דולר אנחנו נותנים למשרד החקלאות, בתקציב המשרד, כדי שיתן לחקלאים הלוואות לטווח ארוך.

היו"ר א' י' שפירא:

באמצעות הבנקים?

נ' סל:

הכל באמצעות הבנקים.

היו"ר א' י' שפירא:

למה דרושה ערבות מדינה אם האוצר נותן את הכסף?

ג' טל:

יש כאן שני שלבים. 30 מיליון דולר הם בתקציב ממש; 60 מיליון דולר באמצעות הבנקים. מאחר ומדובר בהלוואות לטווח ארוך, שהבנקים אינם מסוגלים לתח היום לחקלאים במסגרת נפח האשראי הקיים וביחס בין פקדונות והלוואות, למעשה נותנים לבנקים אפשרות לממן את ההלוואות האלה באמצעות כספים שלהם, זאת אומרת על ידי הנפקות או על ידי שחרור מוקדם של פקדונות, שזה לא תקציב מדינה ישיב.

היו"ר א' י' שפירא:

אם האוצר מקצה 30 מיליון דולר מהתקציב, מדוע הוא נותן ערבות מדינה?

שר החקלאות א' נחמקין:

ערבות מדינה מופיעה כתקציב.

היו"ר א' י' שפירא:

ערבות מדינה נותנים לבנקים. נפח אשראי באמצעות הנפקות ושחרור מוקדם של פקדונות נותנים לבנקים. האוצר מסייע כאן פעמיים לבנקים בסכום של 60 מיליון דולר. לכן שר האוצר ביקש שתבואו לוועדת הכספים, כי זה לא 30 מיליון אלא 60 מיליון דולר.

ח' רמון:

אני שואל ממתי ולפי איזה חוק ועדת הכספים מאשרת נפח אשראי. אינני מבין זאת. אני יושב בוועדה שנתיים וחצי ולא זכור שאישרנו כאן נפח אשראי. אישרנו הקצבות, אישרנו ערבות מדינה, מעולם לא הגיעה אלינו בקשה לאשר נפח אשראי.

היו"ר א' י' שפירא:

הנפקות מובאות אלינו לאישור.

ח' רמון:

לא מאגף התקציבים אלא מהממונה על שוק ההון.

שר החקלאות א' נחמקין:

30 מיליון דולר ערבות מדינה צריכים להופיע בתקציב שמא הערבות תבוא לכלל מימוש. אבל מה אמר משרד האוצר? אם לא יחזירו את ההלוואות, אוריד כל שנה מתקציב משרד החקלאות את אותו חלק שלא ייפרע.

חברת אטלנטיק פשטה את הרגל. היחה לה ערבות מדינה. הורידו 4 מיליון דולר מתקציב משרד החקלאות.

ג' טל:

הכנסנו בסעיף של הוצאה מותנית בהכנסה את הסכום של 60 מיליון דולר. כדי לתח הלוואות בהיקף של 60 מיליון דולר הבנקים זקוקים למקור מימון. מאחר והמקורות הישירים שלהם אינם מאפשרים מתן הלוואות בהיקפים כאלה, משרד האוצר דואג לכך. (ח' רמון: ממתי זה מופיע בתקציב?)

ד' תיכון:

בעיה כזו מסדירים באמצעות בנק ישראל.

שר החקלאות א' נחמקין:

ואמנם כך אמרתי לשר האוצר. אבל שר האוצר רצה שזה יובא לאישור ועדת הכספים. זה עבר את החלטת הממשלה.

ג' טל:

כדי להציג את החמונה השלמה הכנסנו בסעיף הוצאה מותנית בהכנסה את ה-60 מיליון דולר, ובסעיף הוצאה ישירה בתקציב משרד החקלאות את ה-30 מיליון דולר.

ח' רמון:

אינני מדבר על 30 מיליון דולר. את הסכום הזה אישרנו.

נ' טל:

-- שאם לא כן לאחר שהיינו מאשרים לבנקים הנפקות או הקדמת מימון, הייתם באים ואומרים: הבנקים במישרין לא נתנו דבר. לכן אנחנו מציגים את כל התמונה כדי שתדעו מה אתם מאשרים. ברגע שאתם מאשרים לנו להוציא 30 מיליון דולר באמצעות תקציב משרד החקלאות, דעו לכם שאת 60 מיליון הדולר הנוותרים אנחנו מממנים בדרך הזו, וזה מה שמופיע בדברי ההסבר.

ח' קופמן:

אני מבין את שר האוצר שרוצה להתחלק אתנו באחריות, שכן לא מדובר כאן בערבות רגילה. כל הזמן מתנהל משא ומתן עם הבנקים, והם מבקשים עוד ועוד כי הם רוצים להמיר את החובות הארעיים שלהם בכספים יותר בטוחים כדי לשפר קודם כל את מצבם הם. אינני יודע מה יצא מכל זה לחקלאות, אבל ברור לי שהבנקאות תצא נשכרת מכל ההסדר הזה. בתרגיל הזה הבנקים מכסים עצמם קודם כל בערבות מדינה בסכום של 30 מיליון דולר, ואחר כך גם בשחרור מוקדם של פקדונות באוצר, שזה יותר בטוח מאשר הנפקות. כי כלל לא ברור אם הנפקות היום יש להן סיכוי להצליח. מכל מקום הם מבטיחים שמצבם יהיה יותר טוב מכפי שהוא היום.

יש לי כמה שאלות לשר החקלאות. לא ברור לי איך יחולקו הכספים בין ארגוני הקניות. יש ארגוני קניות שפועלים כשורה, שהספרים שלהם בסדר, גם אם הם לא הצליחו מבחינה כלכלית. אבל יש ארגוני קניות, שכל כמה שלא תסייע להם, הכסף יישפך לבור ללא תחזית. ונשאלת היאלה האם לא הגיע הזמן לארגון מחדש את כל המערכת של ארגוני הקניות. אינני בטוח שזהו הגוף המוצלח ביותר במדינה כיום, ואינני נכנס כרגע לשאלה הפוליטית. אבל מעבר לנושאים הפוליטיים, ראינו איך ההסתדרות וחברת העובדים שהחזיקו כל הזמן את קופת החולים מוכנות עכשיו להעביר אותה הלאה עם העודת משלוח, וכמובן עם ההפסדים של 500 מיליון דולר. אינני בטוח שכיום ארגוני הקניות הם הפתרון למשבר הפוקד את החקלאות, משבר שעוד יחריף בעתיד הנראה לעין. יעקב גדיש, הממונה לשעבר על התקציבים, הסביר לנו כל הזמן עד כמה הכותנה היא הזהב של המדינה, ואיזה משגה גדול עושים שלא עוברים לגידולי כותנה וגם חיטה. עכשיו יש משבר גם בכותנה וגם בחיטה. (ח' רמון: אולי בשנה הבאה המצב ישתנה?) אינני סבור כך, כי אני קושר את המשבר למצב של הפטרוכימיה. כי אם סיבים או אקרילים הם כל כך זולים בעולם, יש לכך השפעה על מחירי הכותנה. אם התעשייה הפטרוכימית מתקדמת כל הזמן ומצליחה לייצר מוצרים יותר טובים ויותר זולים, בדרך הטבע משקלם של המוצרים האלה בייצור הולך וגדל.

שר החקלאות א' נחמקין:

אחוז הכותנה במוצר עולה. אבל מה שקרה שסין שהיתה יבואן גדול של כותנה מייצאת היום כותנה.

ח' קופמן:

יש לכותנה מוצר תחליפי זול, ולכן יש בעיה. וכמובן שאם ארצות עתירות ידיים עובדות נכנסות לחמונה, המצב איננו טוב.

השאלה אם ענף החקלאות על ארגוני הקניות שלו אינם מחייבים ארגון מחדש. כי כאן הולכים לתת כסף שלא בנקל אפשר להשיגו. 90 מיליון דולר זהו סכום נכבד שלא קל להשיגו. ונשאלת השאלה איך הוא מתחלק. ומה דינו של החקלאי הפרטי, שאיננו מגיע לארגוני הקניות ואיננו חבר בהם? איך חושבים לפתור את בעייתו? איך שומרים על זכויותיהם של הפרט במסגרת הגדולה הזו?

בדברי ההסבר לבקשה נאמר שאם לא יוכנו תכניות בחקופה של ארבעה הדשים, יעמדו הסכומים לפרעון מידי - איזה פרעון? מי יוכל לפרוע את הסכומים האלה? איך אפשר לעמוד בפרעון סכומים כאלה?

אני חוזר ומזהיר את הוועדה וגם את שר החקלאות מפני התרגיל הזה שמושקעים בו כוחות כה רבים. היות והענין קשור בחובות כבדים לבנקים וכל הכספים עוברים דרך הבנקים, אני חושש שבסוף הבנקים הם שיצאו נשכרים מכך, והחקלאות תקבל אולי 30-40 מיליון דולר. האמת היא שאנחנו משחררים לבנקים כסף אבוד. הבנקים לא ציפו לקבל חזרה חלק גדול מהכספים האלה. במקום לשבת עם הבנקים ולהגיע אחס על הסכם לקונסולידציה של החובות, נותנים להם את כל ה-90 מיליון דולר, ולאחר שהם ישתחררו קצת מהנטל הם יתחילו לשגוע את כולם עם ערבויות - ואני מוכן להוכיח שכל ארגון קניות אינן לו ערבויות מספיקות. אני רוצה להתריע מפני התהליך הזה כי אני חושש שבעוד שלושה-ארבעה חודשים תבואו ותגידו שהבנקים הערימו עלינו.

ח' רמון:

אחזור בקצרה על הדברים שאמרתי כאשר אישרנו את הבקשה הקודמת. לדעתי צריך היה לעשות הסדר כולל. הוא היה יותר זול, יותר יעיל. דוגמה קלסית לכך, שאם היינו מזרימים את ה-30 מיליון דולר לפני כחדשיים, כבר היינו חוסכים 10-12 מיליון דולר. אני צריך לומר זאת, כי הדברים נרשמים בפרוטוקול, ואני רוצה שהדברים ייאמרו. כי אני רואה בבקשה הזו נדבך נוסף בהחללות - ואין לי לכך מלה יותר הולמת - במגזר הזה, וזאת אחרי שהחלטה נפלה. אם לא היו מחליטים, ניהא; אבל אחרי שהחליטו מתעללים סתם כך. אני יושב שנתיים וחצי בוועדה ומעולם לא קיבלתי מהאוצר בקשה כל כך מוזרה. וכל ההסברים של האוצר אינם רציניים, אינם נכונים, ולא קיבלתי תשובה לפי איזה חוק תקציב מוגשת בקשה כזו. אם אתה רוצה לאפשר להם הנפקה, יבוא לכאן הממונה על שוק ההון ויבקש אישור להנפקה של הבנקים למטרה זו. ואם אתה רוצה להגדיל נפח אשראי שלא בדרך של הנפקה, שיבוא לכאן נגיד בנק ישראל. לא ראיתי בקשה כזו, ואין כדבר הזה על פי ספר התקציב. זו איננה הכנסה מותנית בהוצאה. איזו הוצאה יש כאן ואיזו הכנסה? אין פה שום דבר שקשור לספר התקציב. ואתם מטרידים אותנו, עם כל הכבוד - ואינני מפנה את דברי לנציג האוצר אישית אלא לשר האוצר, אבל אתה יושב כאן היום כנציגו ולכן אני פונה כי אתה צריך להעביר את הדברים הלאה - אתם מתווכחים עם משרד החקלאות, ואתם משגעים את הממשלה, רק כדי להרוויח עוד ארבעה ימים, עוד שבוע ועוד שבועיים ולא להזרים את הכסף.

אני אצביע בעד הבקשה, למרות שאין לה אחיזה בחוק התקציב, על מנת שלא יהיו לכם תירוצים לעכב את העברת הכספים. ואם לא תזרימו את הכספים עכשיו, בשבוע הבא תבואו אלינו עם המצאה נוספת. כי מה כתוב בחומר שהוגש לוועדה? שאם אחרי ארבעה חדשים לא תהיה תכנית מפורטת לשיקום וביסוס, מוסכם על ידי משרדי החקלאות והאוצר כי יעמדו הסכומים לפרעון מידי.

שר החקלאות א' נחמקין:

הודעתי שהסעיף הזה לא נכלל בסיכום שלנו.

ח' רמון:

אם יש ויכוח בין משרד האוצר לבין משרד החקלאות, תנהלו אותו בממשלה. מדוע אתם מטרידים אותנו? על בסיס איזה חוק או איזה נורמה אתם עושים זאת? יבוא לכאן שר האוצר ויגיד שהוא איננו מאמין לשר החקלאות ואיננו רוצה להעביר כסף. אבל הממשלה החליטה על כך. אני חושב

שגם שר האוצר הוא חבר הממשלה והוא צריך לכבד את החלטותיה. והוא איננו מעל לממשלה. אפילו ראש הממשלה איננו מעל לממשלה, ובוודאי לא שר האוצר.

מחוך מחאה, וכדי לא לתת סיבה לתירוצים, אצביע בעד ההצעה הזו שהיא חסרת תקדים וגם חסרת בושח מבחינה מסוימת.

ד' תיכונן:

אינני יודע מה רוצים מאתנו. אני יודע, אדוני היושב-ראש, שכעס כאשר שני חברים בוועדה טענו שהם אינם מבינים. משהוברר לך שאכן הם אינם מבינים, גם אתה הצטרפת לאלה שאינם מבינים. כי אם רוצים לתת לבנקים כסף מהנפקות, יגיש בנק לאומי את הפרוספקט ואנחנו נתייחס אליו ונאשר, כפי שעשינו לגבי ישובי הצפון.

אינני מבין את החכמולוגיה שבעניין. אני לפחות לא נתקלתי בבקשה מסוג זה במשך חמש שנות חברותי בוועדה. הרגשתי היא שאנחנו מסבכים כאן את החקלאים יותר ויותר. מה שהיה נכון בעבר איננו נכון היום. מה רוצה השר? הוא אמר שהישובים האלה הסתבכו בהלוואות בשוק האפור. אנחנו מעבירים אותם לשוק הכשר, ואפשר לחשוב ששם שיעורי הריבית יוחר נמוכים מאשר בשוק האפור. (היו"ר א' י' שפירא: ההיפך מזה הוא הנכון). ויותר ויותר אני מגיע למסקנה שלא מצילים כאן את החקלאים אלא מצילים את בנק לאומי. נדמה לי שאנחנו מסבכים יותר את החקלאים ומצילים יותר את בנק לאומי.

אנחנו נותנים את הכלים לארגוני הקניות, אבל כאשר אנחנו שומעים את החקלאים אנחנו מטילים ספק אם ארגוני הקניות יש להם הכישרים כדי לחלץ את החקלאים מהמצוקה.

יכול להיות, אדוני השר, שהגיע רגע של אמת וצריך למנות כונסי נכסים מפעילים לארגוני הקניות, כי באמצעות הכוח העומד לרשותם כיום כנראה שלא נצליח להוציא את העגלה מן הבוץ. וכאשר אני מדבר על כונסי נכסים מפעיל הדגש הוא על צורת הניהול הנכונה. אינני כופר בעיקר, אבל אני בא ואומר שבצורה הנוכחית כנראה שזה לא עובד. נשמעו טענות שונות ומשונות באשר לצורת הניהול של ארגוני הקניות. אבל אינני שומע דבר בנושא הזה.

אני רוצה לומר לך, אדוני השר, כמה מלים קשות. אתה נתון במצוקה, כי התנועה שלך, ששלחה אותך לכהן בתפקיד של שר החקלאות, מפעילה עליך לחצים כבדים. מה שצריך לעשות זה לומר לאלה ששלחו אותך: אנחנו מארגנים מחדש את החקלאות ומצמצמים את מספר החקלאים במדינת ישראל, כי זה הפתרון היחידי. יכול להיות שבתחזיות לגבי גידול הכותנה לא צדקנו. אינני מכיר עדיין את הפרשה של סין. החשש שלי הוא שלא תעמוד בלחץ של שולחך, ובטחו של דבר תחפתה, כי כסף זה הפתרון הטוב ביותר, אבל הוא לא עושה כלום. אני אומר את הדבר שלך לחברך, חבר הכנסת אפרים שלום, כי הוא בין הלוחצים עליך.

אני קורא לך לבוא לכאן ולהציג תכנית ריאלית שבה ייאמר כי החקלאות הישראלית בשנת 1986 מתכווצת בענפים אלה לכך וכך תפוקה. כל עוד לא תעשה זאת, חבל על כל פרוטה, כי לא תעמוד בלחץ. בהכירי את הלחצים שבוודאי מופעלים עליך מצד חבריך, אני יודע שפשוט לא תעמוד בלחץ. והכסף הזה שהוא כסף טוב יהפוך לכסף רע; במקום להציל את החקלאים הוא שימוטט אותם, כי אין כאן שום הטבה, זה כסף שגושים בגינו ריבית גבוהה ודורשים עבורו בסחונות. התרופה תבוא מבנינו מחדש של המשק החקלאי במדינת ישראל, מצמצומו לרמה שהיא כשלושה רבעים מזו הקיימת, זאולי פחות מזה. וכל עוד אתה לא עושה זאת, ההרגשה שלי היא שהכסף הזה הוא כסף טוב שהופך לכסף לא טוב.

י' כהן:

אני שמח שבמהלך הדיונים על החקלאות ובעיותיה חודרת לכולנו ההכרה שבמצב הנוכחי בלי תכנית כוללת לפריסת כלל החובות הברורים המצויים על החקלאות, חובות על כספים שנלקחו בשוק האפור, לא תהיה תרופה לענין ואנחנו רק נשלם הוצאות לבנקים ולשוק האפור ולא נפתור את הבעיה באופן יסודי. ואם הדיונים שלנו תורמים למסקנה הזו, אני יכול רק לברך על כך. אני חושב שצריך לעשות מאמץ להחזיר זאת גם לתודעתו של שר האוצר, שפתרון כזה לא רק יציל את החקלאות שתתחיל לשלם ריבית סבירה על הלוואותיה, אלא שזה יעלה לאוצר המדינה הרבה פחות, שאם לא כן משהו יתעשר מכך - הבנקים, מחווכים למיניהם, אנשי השוק האפור, או שמשקים יתמוטטו ואחר כך יצטרכו להזרים להם הרבה יותר כסף. אם רק לצורך זה אנחנו מקיימים את הדיונים החוזרים ונשנים האלה, הרי שאולי עשינו צעד גדול קדימה.

והערה שניה. בחוק יסודות התקציב נאמר שגם ערבות וגם הרשאה להתחייב צריכות להופיע ברזרבה לתקציב. לכן שר האוצר ניסח את הבקשה בנוסח הזה שתואם את האמור בחוק.

אני קורא לשר החקלאות לנסות לעבד תכנית כוללת, כי מעבר לרצון לעזור לחקלאות זה יעלה יותר בזול לפרוס היום את המכלול הגדול של החובות ולפתור באופן יסודי את הבעיה. גם שר האוצר וגם חברי הוועדה שואלים את עצמם איך יחולק הכסף והאם הוא יגיע לחקלאי. במסגרת התכנית שיביא שר החקלאות חשוב שתינתן תשובה גם לשאלה הזו.

היו"ר א' י' שפירא:

אם חברי הוועדה מותרים על רשות הדיבור והשר על זכות התשובה - ונוכל לשמוע את תשובות השר בהזדמנות אחרת - אוכל להביא את הבקשה להצבעה.

ה צ ב ע ה

פניה מס' 150 - חקלאות - א ו ש ר ה

ע' סולודר:

כמה זמן נצטרך לחכות עד שהיו"ר יביא לאישור את התוספת להתיישבות בסכום של 6 מיליון דולר?

היו"ר א' י' שפירא:

אני מודיע בגאווה, ביושר ובכל גילוי הלב, שלסיעות הדתיות יש מוסדות העומדים בפני סכנת התמוטטות, והפרשה של ההקצבה בסכום של 9 מיליון דולר עבור כל הסיעות הדתיות לא נסתיימה עד היום. על דעת שר המשפטים, שר האנרגיה וכל הקואליציה נקבע, שכל עוד לא ייגמר ענין זה לא יובאו לאישור סעיפים אחרים.

י' כהן:

ניתנה הבטחה לא לעכב את אישור ההעברה התקציבית של 6 מיליון דולר להתיישבות הצעירה.

ד' דנינו:

אני מסכים עם היו"ר שצריך לסיים את הפרשה של 9 מיליון דולר למוסדות הדתיים, אבל נזתן גם להפריד את הבקשה לסעיפיה, להוציא ממנה

ממנה סעיף אחד ולאשר אותו. לא יתכן לדחות את העברת הסכומים למעונות יום, ובכך למנוע מהילדים את הטיפול במעונות ולא לאפשר לימיהם לצאת לעבודה. אני מבקש לאשר את הסעיף הזה בבקשה.

י' ארד:

בתחילת הישיבה העליתי הצעות לסדר היום, שאפשר היה להצביע עליהן מייד או בתחילת הישיבה הבאה.

אנחנו מבינים מה קורה. הסכום הכולל באותה פניה הוא די גדול, אבל יש שם סעיף על מעונות יום שפועלים במסגרת כל ארגוני הנשים, כולל אמונה או נשות אגודת ישראל. בבקשה יש סעיפים שיש עליהם קונצנזוס בוועדה. לכן אני מציעה שנאשר לפחות את אותן העברות הקציביות שיש עליהן הסכמה כללית.

היו"ר א' י' שפירא:

אני רוצה לראות עוד פעם את הרשימה, את הסכומים ולמי הם מיועדים. שמעתי את הדברים שנאמרו. אטפל בעניין.

אני מודה לכם ונועל את הישיבה.

(הישיבה ננעלה בשעה 13.00)